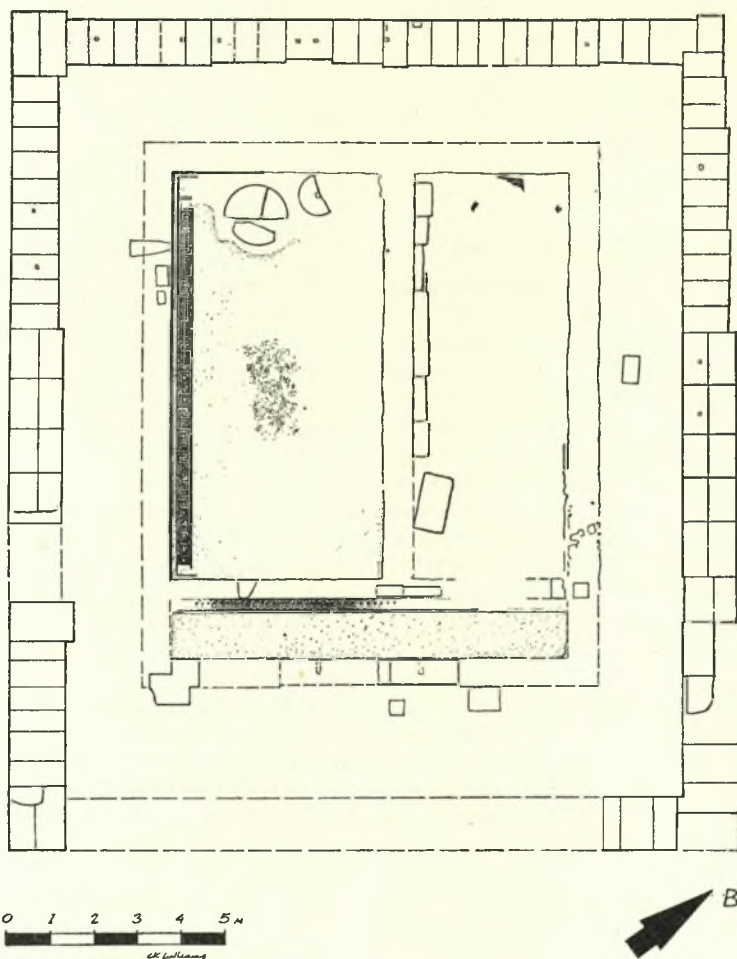


θήματα ανταποκρίνονται επίσης πρὸς τοὺς χρόνους τούτους.

Ἡ θέσις πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλαιούντα (βλ. Ἀπολλόδ. II, 5, 2 καὶ Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ἑλαιοῦς. Πρβλ. L. Ross. *Reisen und Reiserouten durch Griechenland*, Berlin 1841, 155.

4. Ἀνασκαφὴ εἰς Νοσοκομεῖον Ἀργους

Μεγάλος ἀριθμὸς τάφων ἀνευρέθη ἐν Ἀργεῖ κατ' ἀνασκαφὴν διεξαχθεῖσαν εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἀνεγερθείσης οἰκοδομῆς τοῦ Νοσοκομείου Ἀργους. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ταφῶν ἀπεκα-



Σχέδ. 9. Τὸ ἀποκαλυφθὲν ἱερόν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν εἰς θέσιν Σπηλιωτάκη (ἀρχαῖον Ἑλαιούντα)

Ernst Curtius, *Peloponnes*, II, 367. A. Philippson, *Der Peloponnes*, 1892, 81 = 1959, 244), παρουσιάζει δὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ καὶ ἄλλων θεμελίων καὶ δὴ καὶ ἐνὸς φυλακείου (:) εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν, χρησιμεύοντος ἴσως πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς διερχομένης ἐκεῖθεν πρὸς Ἀρκαδίαν ὁδοῦ, καὶ χρήζει διὰ τοῦτο ἐντατικωτέρας ἐρεῦνης.

N.M. ΒΕΡΔΕΛΗΣ

λύθη εἰς τὸ τμήμα III, IIIa τῶν θεμελίων (βλ. Σχέδ. 1). Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

Τομεὺς III κατέχων τὴν B. πλευράν. Ἐν αὐτῷ ἀπεκαλύφθησαν πλείστοι τάφοι καὶ ἐν μνημειώδους κατασκευῆς λίθινον βᾶθρον.

Τάφος III 10. Πρόκειται περὶ ταφικοῦ πίθου ΜΕ ἐποχῆς. Ὁ πίθος, ὅστις ἐξήχθη ἀκέραιος καὶ φέρει τὴν συνήθη διὰ καστανομελάνων γραμμῶν

διακόσμησιν, περιείχε τὰ ὁστὰ μόνον μικροῦ παιδός, ἔφερε δὲ ὡς κάλυμμα ὕδριαν (ὑψ. 0,45 μ.). Διὰ τὸ σχῆμα τοῦ πίθου, ὅμοιοι πρὸς τὸ ὅποιον ἔχουν εὑρεθῇ εἰς τὸν προϊστορικὸν συνοικισμὸν Λέρνης, βλ. *Hesperia*, XXIV I. πίν. 12b καὶ 12c.

Τάφος III 9. Ταφικὸς πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς, μήκ. 1.60, πλ. 0,60 φέρων εἰς τὰ χεῖλη διακόσμησιν ἐκ γωνιωδῶν γραμμῶν. Ἐξήχθη πλήρης σχεδόν, ἀλλ' ἐν τεμαχίοις, καὶ οὐδὲν τι πλὴν τῶν ὁστῶν περιείχε.

Τάφος III 8. Ταφικὸς πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς περιβαλλόμενος ὑπὸ δύο πλακῶν. Ὅμοιος ὡς ὁ III 9, ἀλλὰ κακίστης διατηρήσεως. Περιείχεν ὀλίγα σσσαθρωμένα ὁστὰ. Δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ.

Τάφος III 3. Κιβωτιόσχημος κτιστός, μήκ. 1.25, πλ. 0,67, βάθος 0,47, προσανατολισμός Α. - Δ. Τὸ δάπεδον ἐκ κιτρινωπῆς λατύπης. Περιείχεν ἕνα συνεσταλμένον νεκρὸν, παρὰ τὴν ὁσφὺν τοῦ ὁποίου εὑρέθη ὀστεῖνη βελόνη. Πιθανῶς ΜΕ.

Τάφος III 6. Κιβωτιόσχημος· μήκ. 1.80, πλ. 0,46, βάθος 0,65. Κατεσκευασμένος ἐκ πωρίνων κανονικῶν πλακῶν καὶ καλυπτόμενος δι' ὁμοίων. Αἱ πώριναι πλάκες φαίνονται ληφθεῖσαι ἐκ τινος προγενεστέρου οἰκοδομήματος, πιθανὸν δὲ αἱ μακραι νὰ προέρχωνται ἐξ ἐπιστυλίου. Περιείχεν ὁστὰ πλείονων νεκρῶν ἐπαλλήλως καὶ 3 ἀλάβαστρα. Ἑλληνιστικός.

Τάφος III 16. Κιβωτιόσχημος γεωμετρικός· μήκ. 1.26, πλ. 0,77, βάθος 0,70, προσανατολισμός Β. - Ν. Ἡ μία τῶν καλυπτηρίων πλακῶν εἶχε σπάσει καὶ ἐβυθίζετο ἐντὸς αὐτοῦ. Παρουσίασε δύο φάσεις. Ἡ νεωτέρα εἰς βάθος 0,57 μ. παρουσίασε δύο νεκρούς μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν., ἐξ ὧν ὁ μεταγενέστερος ἔκειτο κατὰ χώραν, καὶ σχετικὸν πρὸς τοὺς δίδωτον γεωμ. σκύφον. Ἡ παλαιότερα φάσις παρουσίασε ὁμοίως δύο νεκρούς, ὧν αἱ κεφαλαὶ ἔκειντο παρὰ τὴν Β. πλευράν, συσσωρευθέντας προχείρως κατὰ τὰς νεωτέρας ταφάς. Μετ' αὐτῶν εὑρέθη γεωμετρικῆς ἐποχῆς βομβυλιὸς φέρων διακόσμησιν διὰ γραμμῶν, σιδηρᾶ λόγχη καὶ κεφαλὴ δόρατος, ὡς καὶ χαλκοῦν κομβίον. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐκ κιτρινωπῆς λατύπης.

Τάφος III 20. Κιβωτιόσχημος· μήκ. 1.18, πλ. 0,060, βάθ. 0,35, προσανατολισμός Β.-Ν. Περιείχεν ἕνα νεκρὸν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν., ὅστις ἔκειτο εἰς συμμαζευμένην στάσιν καὶ εἶχε τοποθετηθῇ πιθανῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Οὐδὲν κτέρισμα περιείχε.

Πλησίον τοῦ τμήματος III ἠνεῳχθῇ φρέαρ πλάτους περίπου 4 μέτρων καὶ βάθους 6, διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὑπεδάφους· ἐντὸς τοῦ φρέατος τούτου ἀπεκαλύφθησαν 3 ταφαὶ εἰς διάφορα βάθη, σχεδόν

δὲ ἐπὶ τοῦ πυθμένος του ἐφαίνοντο τὰ ἴχνη λιθοδομῆς, πιθανῶς ἀπὸ καταστραφέντα τέταρτον τάφον, τὸν ὅποιον δὲν ἀντελήφθησαν οἱ ἐργασθέντες ἐκεῖ ἐργάται.

Τάφος Φ.Α.1. Κιβωτιόσχημος· μήκ. 1.23, πλ. 0,74, βάθος 0,45, προσανατολισμός Β. - Ν. Βάθος ἀπὸ ἐπιφανείας 1.87· ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν. Περιείχεν ἕνα μόνον νεκρὸν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν. συνεσταλμένον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εὑρέθησαν δύο μυκηναϊκὰ ἀβαθῆ κύπελλα (ΥΕ III) μετὰ ὑπερυψωμένης λαβάς. Ἡ ΝΔ. πλευρὰ τοῦ τάφου εἶχεν ἐν μέρει καταστραφῇ ὑπὸ γεωμετρικοῦ πίθου. Πυθμὴν ἐκ λατύπης.

Τάφος Φ.Α.2. Κιβωτιόσχημος· μήκ. 1.14, πλ. 0,60, βάθ. 0,30, προσανατολισμός Β. - Ν. Βάθος ἀπὸ ἐπιφανείας 3 μ. Πυθμὴν ἐκ λατύπης. Περιείχεν ἕνα μόνον νεκρὸν συνεσταλμένον μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς Β. Οὐδὲν κτέρισμα ἀνευρέθη· ἐντὸς τῶν περιεχομένων χωμάτων περισυνελέγησαν ὀλίγα ΜΕ ὁστρακα.

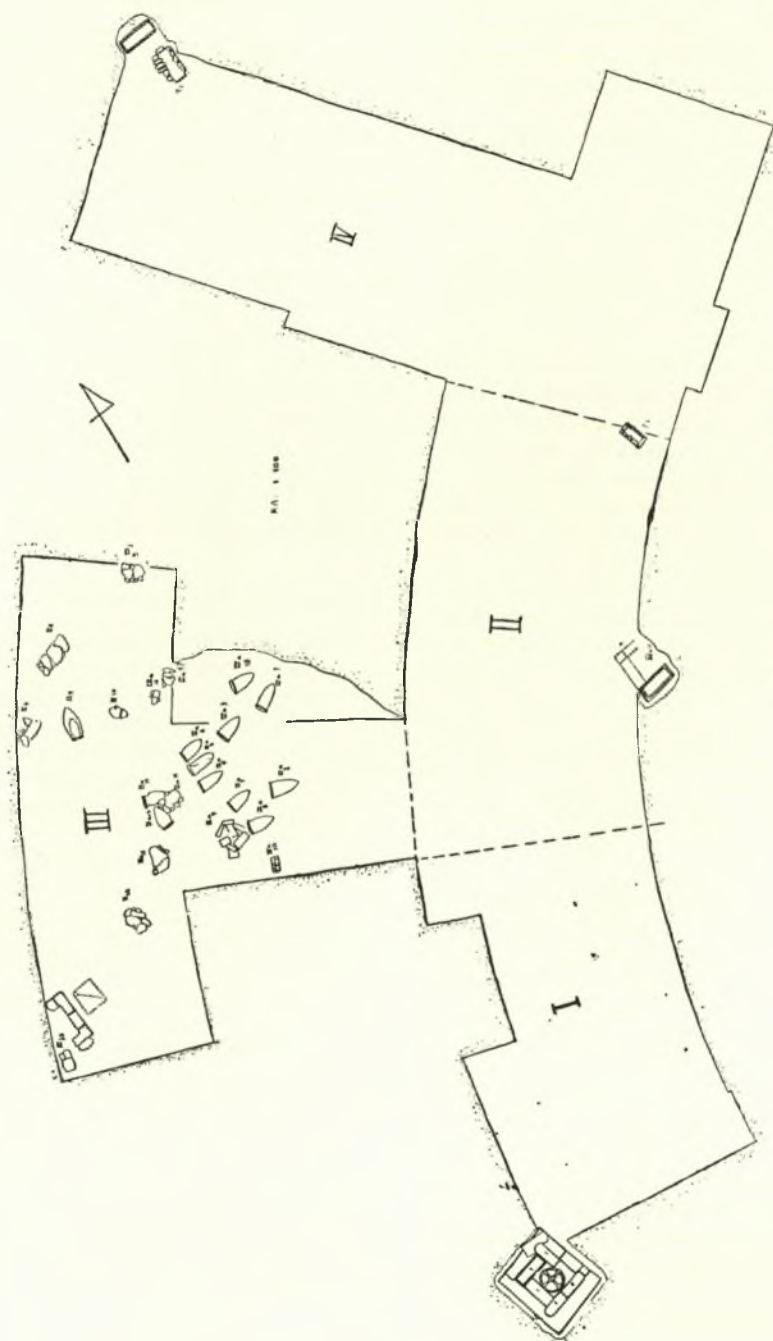
Τάφος Φ.Α.3. Πίθος γεωμετρικός, οὐδὲν περιείχε πλὴν τῶν ὁστῶν, ὡς καὶ οἱ ἀνωτέρω περιγραφέντες.

Βαθροειδὲς μνημεῖον εἰς Τμήμα III

Πρόκειται περὶ βαθροειδοῦς μνημείου μήκ. 3.10, πλ. 1, ὑψ. 1.20· ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 δόμους λιθίνους καὶ παρουσιάζει μικρὸν ἐξέχοντα ἀναβαθμόν. Τὸ ὅλον του παρουσιάζει κάτοψιν ἐν σχήματι Π. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οὐδὲν ἀνευρέθη, πλὴν τῶν συλλεγέντων ἀφθόνης ὁστράκων καὶ τινῶν δακρυδόχων. Προφανῶς πρόκειται περὶ κτίσματος Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

Ὀλίγον πρὸς Νότον τοῦ φρέατος, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁρύγματος τῶν θεμελίων τοῦ τμήματος I, ἀνευρέθη ταφικὸν οἰκοδόμημα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς κτιστὸν ἐκ πωρολίθων. Τοῦτο περιελάμβανε πέντε τάφους περιφερικῶς, ὧν ὁ εἰς ἀπετελεῖτο ἐκ πωρίνης σαρκοφάγου, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν κτιστοί, διαμορφωθέντες κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Τὸ κέντρον τοῦ κτίσματος, ὅπερ κεῖται εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, καλύπτεται δι' ἐπιχρίσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ διακεκομμένων ἐρυθρῶν γραμμῶν ἔχει ζωγραφηθῇ τροχός.

Ἐντὸς τῶν τάφων δὲν εὑρέθησαν κανονικῶς τοποθετημένα ὁστὰ οὐδ' ἐνός νεκροῦ. Πρόκειται περὶ ἀληθοῦς ὁστεοφυλακείου, ὅπου εἶχον μεταφερθῇ κατὰ σωρούς τὰ ὁστὰ πολλῶν νεκρῶν μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς κτερισμάτων. Ἐκ τῶν ὁστῶν τούτων εἶχον γεμίσει μέχρι στομίου καὶ οἱ πέντε τάφοι καὶ εἶχε καλυφθῇ καὶ τὸ προαναφερθὲν κεντρικὸν μέρος τοῦ μνημείου, ἔνθα ὁ ἐξωγραφημένος τροχός. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου τούτου



Σχέδ. 1. Πρόχειρον σχεδιογράφημα άνασκαφής Νοσοκομείου "Αργούς"

εὐρήματα ὑπῆρξαν πολυάριθμα, πλέον τῶν 250 δακρυδόχων ποικίλων τύπων, τεμάχια πηλίνων ειδωλίων καὶ μικρὰ ὑάλινα δοχεῖα. Μετὰ τὸν καθαρισμόν του τὸ οἰκοδόμημα διετηρήθη ἀνέπαφον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, πλὴν μικρᾶς βλάβης, ἣν ὑπέστη εἰς τὴν ΒΑ. αὐτοῦ γωνίαν, ἐνθα περατοῦται τὸ κτήριον τοῦ Νοσοκομείου.

Μέγας ἀριθμὸς τάφων εὐρέθη εἰς τοὺς τομεῖς II, IIIa καὶ IV τοῦ Νοσοκομείου, ἐνθα ἀφηρέθη ἡ ἐπίχωση εἰς ἱκανὸν βάθος διὰ τὴν δημιουργίαν ὑπογείου.

Ἐκ τούτων αἱ 11 ταφαὶ ἦσαν ἐντὸς πίθων, εἰς τάφος κεραμοσκεπής, πέντε κτιστοὶ κιβωτιόσχημοι καὶ δύο κτιστοὶ ρωμαϊκοί.

Εἰς μίαν περίπτωσιν πολλοὶ ὀγκόλιθοι ἐκάλυπτον λάκκον περιέχοντα πλῆθος ὀστέων.

III a1. Ταφή ἐντὸς πίθου μήκ. 1.90, διαμ. 0.90, προσ. Α. - Δ. Ἐκαλύπτετο διὰ πλακός. Ὁ πίθος ἦτο ἐν μέρει τεθραυσμένος κατὰ τὸ ἀνώτερον τμήμα αὐτοῦ καὶ ἦτο διακεκοσμημένος διὰ τριῶν ζωνῶν περιεχουσῶν ἐγχαράκτους γωνιώδεις γραμμάς. Περιεῖχε τὰ ὀστὰ ἐνὸς νεκροῦ ἐν διαλύσει. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

III a2. Πίθος μήκ. 1.52, διαμ. 0.80, προσ. Α. - Δ. Τὸ στόμιόν του ἐκλείετο διὰ λίθου, διακόσμησιν ἔφερε διὰ ταινιῶν ὡς ὁ προηγούμενος. Ὁ νεκρὸς διετηρεῖτο κατὰ χώραν, κείμενος ἐκτάδην. Παρὰ τὸν ἀριστερόν πόδα ἔκειτο μικρὸν σφαιρικὸν ἀγγεῖον τύπου *Bucchero*. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

III a3. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.70, διαμ. 0.80, προσ. Α. - Δ. Τὸ στόμιόν του ἐκαλύπτετο διὰ λεπτῆς πλακός, ἔφερε διακόσμησιν ὡς ὁ προηγούμενος. Περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν, ὅστις εὐρέθη *in situ* εἰς θέσιν γονυπετῆ.

III a4. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.30, διαμ. 0.80, προσ. Α. - Δ. Ἐφερε διακόσμησιν ὡς ἀνωτέρω ἐκ μιᾶς ταινίας. Οὐδὲν περιεῖχε.

III a5. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς πίθος μήκ. 1.90, διαμ. 0.85, προσ. Α. - Δ., τεθραυσμένος κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ τμήμα. Περιεῖχεν ὀλίγα ὀστὰ συγκεντρωμένα εἰς τὸν πυθμένα.

III a6. Γεωμετρικῆς ἐποχῆς μήκ. 1.40, διαμ. 0.80, προσ. Α. - Δ., διακόσμησις ὡς τοῦ III a4. Περιεῖχεν ὀλίγα σεσαθρωμένα ὀστὰ.

III a7. Μέγας πίθος γεωμετρικῆς ἐποχῆς μήκ. 2.10, διαμ. 0.95. Ἐφερε διακόσμησιν ἐκ ζωνῶν ἐγχαράκτων γωνιωδῶς κεκαμμένων γραμμῶν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας, ἐνδιαμέσως δὲ δύο ταινίας. Ὁ νεκρὸς διεσώζετο καλῶς κείμενος ἐκτάδην.

III a8. Ἀρχαϊκὸς πίθος μήκ. 2, διαμ. 0.85, προσ. Α. - Δ. Τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ εἶχεν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὸν ἐκσκαφέα. Ἐκλείετο διὰ πλακός. Τὰ ὀστὰ

τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ νεκροῦ ἐσώζοντο εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ οὐχὶ κατὰ χώραν. Περιεῖχε μίαν οἶνοχόην, δύο ἀρυβάλλους καὶ μίαν φιάλην.

III a9. Πρὸς δυσμὰς τοῦ πίθου III a8 ἀνευρέθη ἐν σύνολον συνεσθρευμένων μεγάλων παρολίθων ἀκανονίστου σχήματος. Ὑπ' αὐτοὺς εὐρέθη πλῆθος ὀστέων ἀναμειγμένων καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς δακρυδόχων.

III a10. Ταφή παιδὸς ἐν λάκκῳ καλυπτομένῳ διὰ κεράμων· μήκ. 1.60, πλ. 0.50, προσ. Β. - Ν. Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Περιεῖχεν ἓνα σκελετὸν παιδὸς κείμενον ἐκτάδην. Μία μικρὰ μελαμβαφῆς οἶνοχόη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ παρ' αὐτῇ σιδηρὰ βελόνη. Ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος ἀνευρέθη μικρὸν νόμισμα τοῦ Ἀργούς.

III a11. Κτιστὸς ἐξ ὀπτοπλίνθων· ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τάφος· ἀπετέλει μέρος πλέον ἐκτεταμένου συγκροτήματος, ὅπερ εἶχεν ἤδη καταστραφῇ εἰς παλαιούς χρόνους· μήκ. 1.80, πλ. 0.50, βάθ. 0.45 - 0.60, προσ. Α. - Δ. Ἐκαλύπτετο ὁμοίως δι' ὀπτοπλίνθων. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν παρουσίαζεν εἶδος προσκεφαλαίου. Οὐδὲν περιεῖχε.

III a12. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς τάφος· μήκ. 1.50, πλ. 0.50, βάθος 0.35· ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν, περιεῖχε πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκροῦς ἐπαλλήλως, οὐχὶ κατὰ χώραν, καὶ οὐδὲν κτέρισμα.

III a13. Ἀρχαϊκὸς πίθος· ὑπέρκειται τοῦ κιβωτιοσχήμου III a14, ὡς καὶ ὁ πίθος III a15, μήκ. 1.75. Τὰ ὀστὰ κακῆς διατηρήσεως· ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη μία ψήφος, πυξὶς μετὰ καθέτων λαβῶν καὶ κεχωρισμένως τὸ πῶμα αὐτῆς.

III a14. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος τάφος ἐν μέρει κατεστραμμένος ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων πίθων, σφζ. μήκ. 1.40, πλάτ. 0.70, βάθ. 0.50, προσ. Β. - Ν.· εἶναι πιθανώτατα μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἡ μία αὐτοῦ πλευρὰ ἐσωτερικῶς εἶχε σκαφῇ μέχρι μεγάλου βάθους, ἐνῶ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν διεσώζετο τὸ δάπεδον καὶ ὀλίγα ὀστὰ.

III a15. Γεωμετρικὸς πίθος μήκ. 2· διακόσμησις ἐκ γωνιωδῶς κεκαμμένων γραμμῶν. Περιεῖχε κατὰ χώραν τὰ ὀστὰ ἐνὸς νεκροῦ συμμαζευμένου.

III a16. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς· σφζ. μήκ. 1.40, πλ. 0.50, βάθος 0.35, προσ. Β. - Ν. Ἐν μέρει κατεστραφῇ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων· περιεῖχε τὰ ὀστὰ ἐνὸς μόνου νεκροῦ συνεσταλμένου.

III a17. Κιβωτιόσχημος κτιστὸς, προσ. Α. - Δ., μήκ. 1.15 - 1.30, πλ. 0.45, βάθ. 0.36· ἐκαλύπτετο διὰ τριῶν πλακῶν, περιεῖχεν ὀστὰ δύο νεκρῶν. Τοῦ ἐνὸς τὰ ὀστὰ εἶχον παραμερισθῇ κατὰ τὴν Ν. πλευρὰν, διὰ τὰ ταφῇ ὁ ἕτερος τῶν νεκρῶν, ὅστις διατηρεῖται κατὰ χώραν.

III a18. Γεωμετρικὸς πίθος μήκ. 1.85, πλ. 0.90·

εκλείετο διὰ λεπτῆς πλακός. Περιεῖχε μόνον ὀλίγα σεσαθρωμένα ὀστᾶ.

Ἐντὸς τοῦ ὀρύγματος τοῦ τμήματος IV τοῦ Νοσοκομείου ἀνευρέθησαν 3 τάφοι.

Ε1. Κιβωτιόσχημος ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπικεχρισμένος ἐσωτερικῶς· προσ. ΝΔ. - ΒΑ., μῆκ. 2, πλ. 0,55, βάθ. 0,63. Ἡ κατασκευὴ του ὡς τοῦ III αἰ μετὰ προσκεφαλαίου. Περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν ἐκτάδην, παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ ὁποῖου εὗρέθη κρεμαστός σιδηροῦς λύχνος καὶ τεμάχια ὕαλου.

Ε2. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος μυκηναϊκός τάφος, μῆκ. 1,90, πλ. 0,70 - 0,35, ὀλίγον βάθος 1 μ. προσ. ΒΔ. - ΝΑ. Ὁ τάφος οὗτος παρουσίασεν ἰδιορρυθμίαν εἰς τὴν κατασκευὴν του.

Ἡ νοτιὰ μικρὰ πλευρὰ αὐτοῦ ἦτο ἐλευθέρα, ἄνευ τοιχαρίου, ἐν εἶδει εἰσόδου. Ἡ πρὸς Β. μικρὰ πλευρὰ ἦτο ἐντελῶς κάθετος, ἐνῶ αἱ δύο μακρὰι πλευραὶ παρουσίαζον κλίσιν ἀπὸ 70 ἐκ. πλάτους εἰς τὸ δάπεδον μέχρι 35 ἐκ. εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον, δημιουργηθεῖσαν κατὰ τὸν ἐκφορικὸν τρόπον. Τὸ ἄνω μέρος ἐκαλύπτετο διὰ δύο μεγάλων λίθων καὶ πολλῶν μικρῶν συσσωρευμένων. Ἐν τομῇ δηλαδὴ ὁ τάφος ἐνθυμίζει πῶς τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν συρίγγων τῶν μυκηναϊκῶν τειχῶν (Πί ν. 123α). Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ εἶναι ἢ ἠθελμένη ἢ τυχαία, κατὰ τὴν μεταγενεστέραν χρησιμοποίησιν δηλαδὴ εἶναι πιθανὸν νὰ προστεθῇ σειρά λίθων οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ παλαιότερου διὰ νὰ γίνῃ ὁ ἕτερος τάφος μετ' ἀποτελεσματὸν προαναφερθέν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ ἀνυπαρξία τῆς Ν. πλευρᾶς εἶναι βεβαία καὶ χαρακτηριστικὴ.

Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου εἶχον λάβει χώραν ἀλλεπάλληλοι ταφαὶ κατὰ τὸν ἰσχύοντα εἰς τοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους τρόπον. Τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ κτερίσματα τῶν παλαιότερων νεκρῶν συνεκεντρονίζον εἰς τὰ ἄκρα, ὃ δὲ τελευταίως ταφεῖς (Πί ν. 123β) εἶχε τοποθετηθῇ ὀκλάζων εἰς βάθος 0,50 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ὑπερκείμενος 0,50 παλαιότερας ἐπιχώσεως ὀστέων καὶ κτερισμάτων. Ἐντὸς τοῦ τάφου περισυελέγησαν πλὴν τῶν ὀστράκων 7 ἀγγεῖα, ἐξ ὧν πέντε ἀρτοειδῆ καὶ δύο κύπελλα, χαλκὴ βελόνη καὶ ἀριθμὸς λιθίνων κομβίων.

Τάφος Ε3. Κτιστὸς κιβωτιόσχημος μῆκ. 1,04 - 1,06, πλ. 0,40 - 0,53, βάθος 0,45. Περιεῖχεν ἓν ἀβαφὲς ἀγγεῖον ἐν τεμαχίοις καὶ τινα λείψανα ὀστέων. Εἶναι προφανῶς παιδικὸς τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ταφῶν συνάγεται ὅτι ἡ περιοχὴ εἶχε χρησιμοποιηθῇ ὡς νεκροταφεῖον, οὐχὶ συστηματικῶς ὅμως, ἀπὸ τῆς ΜΕ μέχρι καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Οἱ ταφέντες πάντως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πτωχείας τῶν εὗρημάτων, δὲν ἦσαν ἐκ τῶν διακεκριμένων.

5. Ἀνασκαφὴ εἰς θέσιν Παληόπυργα Ἀργους

Ἡ ἀνασκαφὴ διεξήχθη ἀπὸ 6 - 16 Αὐγούστου 1963 ἐντὸς τοῦ κτήματος Σταθοπούλου, εἰς ἀπόστασιν περίπου 1,5 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Ἀργους. Ἐκεῖ, πρὸ τινος χρόνου, ἐνῶ ἡνοίγετο λάκκος πρὸς δενδροφύτευσιν, εἶχον ἀποκαλυφθῇ τμήματα ψηφιδωτῶν ἐκ δαπέδων καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων ἐρειπίων. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς «Παληόπυργα» ἐσήμαινεν ἀκριβῶς τὴν ὑπαρξιν ἐκεῖ ἐρειπίων, ἅτινα ἐσφάζοντο εἰς ἱκανὸν ὕψος πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν γεροντοτέρων. Ἐκ τῶν λίθων αὐτῶν ἐκτίσθησαν αἱ πλείσται τῶν ἔκτοτε ἀνεγερθεῖσάν ἐκεῖ πλησίον οἰκοδομῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι ὅτι ἡ παλαιὰ ἐπίχωσις ἔχει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀφαιρεθῇ καὶ ἡ νῦν σφζομένη δὲν παρουσιάζει οὐδὲ κἂν ὄστρακα. Διὰ τὴν διερεύνησιν τοῦ χώρου ἐγένετο ἀρχικῶς μία τομῇ, ἣτις ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τμήματος στυλοβάτου λιθίνου (Πί ν. 124α), ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔβαινον κυλινδρικοὶ κίονες, εἰς ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεκαλύφθη πεπτωκὸς κατὰ χώραν. Εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν ἐγένετο συστηματικὸς καθαρισμὸς τοῦ ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος μωσαϊκοῦ, ὁστὶς ὠδήγησεν εἰς τὴν πλέον ἐνδιαφέρουσαν ἀνακάλυψιν.

Ἀπεκαλύφθη ἡμικυκλικὴ ἀψὶς καλυπτομένη ὑπὸ ψηφιδωτοῦ διασφζομένου οὐχὶ ἄριστα. Ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἐκ τῶν ὑστέρων προστεθῇ κτιστὸν μετὰ κοινίας ἡμικυκλικὸν τοιχάριον, διὰ σύνθρονον (Πί ν. 124β). Τὸ καθαρισθὲν μωσαϊκὸν παριστᾷ εἰς τὸ κέντρον μὲν κληματίδας φερούσας σταφυλάς, περὶ αὐτὴν δὲ τὴν παράστασιν κύκλους περιλαμβάνοντας κατὰ σειρὰν ρόδακα, πτηνὸν (Πί ν. 124γ), δύο ἰχθύς, νηκτικὸν πτηνὸν, ἰχθὺν, πτηνὸν βλέπον κατ' ἐνώπιον καὶ ἕτερα δύο πτηνά. Ἀκόμη πρὸς Ν. ἀπεκαλύφθη τμήμα αἰθούσης πρὸς Δ., ἐνῶ πρὸς Β. μακρὰ στοὰ κλίτους μήκους 22 μ. καλυπτομένη ὑπὸ θαυμασίου ψηφιδωτοῦ δαπέδου παριστάντος συρικοὺς τροχοὺς καὶ πλοχμοὺς εἰς ὠραῖον συνδυασμὸν (Πί ν. 124δ). Αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι ψηφίδες εἶναι πλ. 1 ἐκ. καὶ μήκους ἕως 2 ἐκ., εἶναι δὲ οὐχὶ λίαν λεπτῆς ἐργασίας. Ἐχει χρησιμοποιηθῇ τὸ λευκόν, μέλαν καὶ ἐρυθρὸν καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα, παρὰ τὸ ἄδρομερές τῆς ἐργασίας, εἶναι ἱκανοποιητικόν. Εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ κτήματος ἐγένοντο δύο τομαί. Ἡ μία ἀπεκάλυψεν ἅπλως ἡμικατεστραμμένα τμήματα ψηφιδωτοῦ μετὰ συναπτομένου πρὸς αὐτὰς τοῖχου, ἡ δὲ δευτέρα καλῶς σφζόμενον τοῖχον πλ. 0,64 μ. διασταυρούμενον μεθ' ἑτέρου ὁμοίου· οἱ τοῖχοι σφζονται εἰς ἱκανὸν

ὕψος. Εἰς τὴν γωνίαν διασταυρώσεώς των εὐρέθη μικρὸς κιονίσκος ἐκ παραθύρου. Πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς τομῆς καὶ ὑπὸ τοὺς προαναφερθέντας τοίχους ὑπῆρχε κατεστραμμένος παλαιόθεν ὑστερογεωμετρικὸς τάφος (συνελέγησαν ὠραία τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων) καὶ ὑπ' αὐτὸν πλακόστρωτον, ἴσως Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, δεδομένου ὅτι εὐρέθησαν καὶ μυκηναϊκά ὄστρακα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς βασιλικῆς παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς, ἥτις ἤδη, μετὰ τὴν πρὸ ἐτῶν ἀποκαλυφθεῖσαν εἰς θέσιν Ἑλίκια Ἀργούς τοιαύτην, θέλει διαφωτίσει τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γνώσεις μας περὶ Ἀργούς.

Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ

*

6. Ἄλλαι πρόχειροι ἀνασκαφαί

I. Ἡ Ἀλέα, κειμένη κατὰ τὴν ὁρεινὴν Ἀργο-λίδα εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον αὐτῆς καὶ ἐγγύτατα τῶν ὁρίων τῆς Ἀρκαδίας καὶ Κορινθίας, μνημονεύεται διὰ τῶν ἐξῆς ὀλίγων λέξεων ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (VIII, 13,1): «Μετὰ δὲ Στύμφαλόν ἐστιν Ἀλέα, συνεδρίου μὲν τοῦ Ἀργολικοῦ μετέχουσα καὶ αὕτη, Ἄλεον δὲ τὸν Ἀφείδαντος γενέσθαι σφίσις ἀποφαίνουσιν οἰκιστὴν. Θεῶν δὲ ἱερά αὐτόθι Ἀρτέμιδος ἐστὶν Ἑφείας καὶ Ἀθηνᾶς Ἀλέας καὶ Διονύσου ναὸς καὶ ἄγαλμα. Τούτῳ παρὰ ἔτος Σκιτέρεια ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ ἐν Διονύσου τῇ ἑορτῇ κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν μαστιγούνται γυναῖκες, καθ' ἃ καὶ οἱ Σπαρτιατῶν ἔφηβοι παρὰ τῇ Ὀρθίῳ».

Ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν πόλιν διατηροῦνται καὶ σήμερον εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν τὰ τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἐπὶ ἱκανῶς ὕψηλοῦ πετρώδους λόφου, κειμένου περὶ τὰ 4 χλμ. νοτίως τοῦ ὁμονύμου χωρίου (Πί ν. 125α). Ἡ ἐπιβλητικότης τῶν τειχῶν καὶ αἱ ὀργιάζουσαι φῆμαι περὶ τοῦ ὅτι τὰ ἐρεῖπια ταῦτα ὑπέκρυπτον ἀμυθῆτον ἀξίας θησαυροὺς παρεκίνησαν οὐχὶ σπανίως τοὺς ἀρχαιοκαπήλους εἰς λαθραίας ἐκεῖ ἀνασκαφάς, μεθ' ἐκάστην τῶν ὁποίων αἱ φῆμαι καθίσταντο περισσότερο ἐξωφρενικαί.

Μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἦτο δυνατόν γὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπισήμανσιν ἐνός ἐκ τῶν μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Περιγητοῦ ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ θέσω τέρμα εἰς τὰς ἀνωτέρω φήμας, τὰς ὁποίας, ἐπειδὴ ἐγνωρίζον τὴν πενιχρότητα τῆς θέσεως, οὐδέποτε ἐπίστευσα, ἐζήτησα καὶ ἔλαβον παρὰ τῆς Ὑπερσίας Ἀρχαιοτήτων μικρὰν χρηματικὴν πίστωσιν πρὸς διενέργειαν ἐκεῖ δοκιμαστικῆς ἐρεῦνης.

Λόγῳ τῆς προηγηθείσης σπορᾶς τῶν ἀγρῶν καὶ

τῶν συνεχῶν βροχῶν, ἡ ἐρευνα ὑπῆρξε λίαν περὶωρισμένη, ἀπέδωσε δὲ μόνον εἰς ἓν σημεῖον, κείμενον περὶ τὰ 150 μ. ΝΑ. τῆς παραπλεύρας τῆς δημοσίας ὁδοῦ κειμένης ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, δεξαμενὴν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (Πί ν. 125β - γ). Ἀνῆκεν αὕτη εἰς σύγχρονον οἰκίαν, ἥτις λόγῳ τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν καταστραφῇ κατὰ τὴν μακραῖωνα καὶ ἐντατικὴν καλλιέργειαν τῆς θέσεως. Ἀνατολικῶς τοῦ σημείου ἐκείνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 μ. περίπου ἀπεκαλύφθη μακρὸς τοίχος, μήκους πλέον τῶν 25 μ., ἀμελοῦς κάπως κατασκευῆς (Πί ν. 125δ), ἔχων μίαν μόνον ὀψιν καὶ ἀποτελῶν, ὅπως ἐφαίνετο, ἀνάλημμα μιᾶς πλατείας, τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐρευνησῇ περισσότερο λόγῳ τῶν ἐκτεθεισῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν.

II. Ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Γ. Τσαρταλίδου, εἰς Νέον Κόσμον, ἀνευρέθη τυχαίως καὶ ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τῆς Ἐπιμελητρίας κ. Δεϊλάκη κτιστὸς τάφος ἐξ ἐρυθρωπῶν ἀσβεστολίθων, συνήθους τύπου, περιέχων ἓνα νεκρὸν ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη κορινθιακὸς σκύφος. Μῆκ. τάφου 1.62 μ., πλ. 0,48 μ.

III. Ὁμοίως ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Κ. Μαρίνου (ὁδ. Δαναοῦ, 15) ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς Ἐπιμελητρίας τάφος Γεωμετρικῆς ἐποχῆς, κτιστὸς διὰ παχυτάτων πλακῶν μετὰ χρῆσιν κονίας διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κενῶν, περιέχων ὅσα πλειόνων νεκρῶν. Μῆκ. τάφου 1.35 μ., πλ. 0,89 μ., βάθ. 1,14 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν τρεῖς ἀβαθεῖς οἰνοχοαί, τρία ὑάλινα ἀγγεῖα, μία ἀγνὺς καὶ μία βελόνη.

IV. Ὁμοίως ἐκαθαρίσθη ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Ἰωάν. Γούμιτα ΝΔ. τοῦ νεκροταφείου τῆς Παναγίας τάφος ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, περιέχων ὑάλινον ἀγγεῖον καὶ τεμάχια ἄλλων ἀγγείων.

V. Ὑπὸ τῆς Ἐπιμελητρίας δ. Ἀλεξανδρῇ ἐκαθαρίσθη τυχαίως ἀνευρεθεῖς ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Π. Φωτοπούλου, ὁδὸς Φεῖδωνος 18, ταφικὸς πίθος (Πί ν. 125ε) περιέχων μόνον μικρὸν πλαστικὸν κορινθιακὸν ἀγγεῖον εἰς σχῆμα λέοντος.

N. M. ΒΕΡΓΕΛΗΣ

*

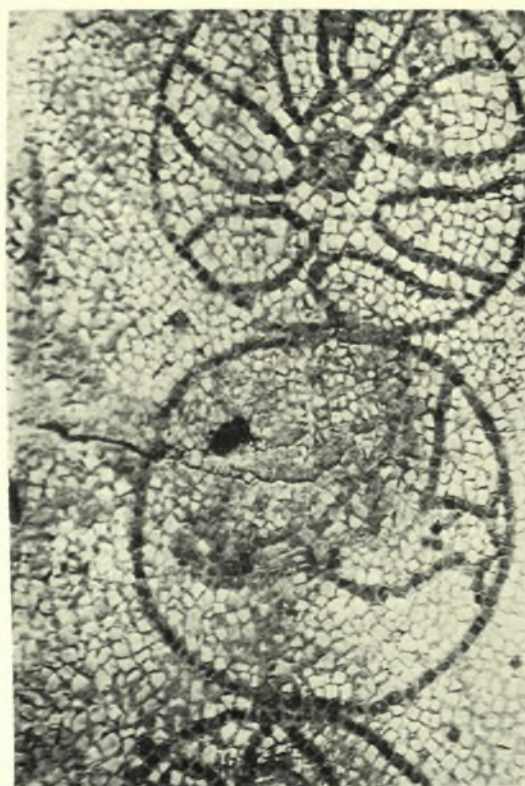
Β' ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α) Κατατεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου:

1) Χαλκοὺν ἀγαλμάτιον ὀρθίου ἀνδρός εἰκονίζοντος ποιμένα ἢ χωρικὸν κατὰ τὸν γνωστὸν τύπον τῶν ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων (Πί ν. 126β).



Ἀνασκαφή Νοσοκομείου Ἀργούς: α. Μικρὸς κτιβοτίσχημος τάφος, β. Ἡ τελευταία ταφή τοῦ τάφου 72
Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ



Ἄργος: α - δ. Εὐρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς «Παλιόποργα» Ἄργους

Ε. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ-ΔΕΓΓΛΑΚΗ